

Не слід занадто пишатися перемогами над природою.

За кожну таку перемогу на нас очікує помста. *Фрідріх Енгельс*

Будильник дзвенів немилосердно. Я розплющила очі і побачила Маркуса, який метушився по кімнаті, перевертаючи брикети спресованого бурого вугілля.

- Ти бачила мою маску? Вчора, мабуть, забув у тебе... - не повертаючись, кинув він.

- Ти вчора не заходив. Масе, ти вже вп'яте губиш маску. Тобі більше не видадуть цього року.

Я звала його Мас з першого дня знайомства. Мені було три роки, а Маркусу – шість, і він так мужньо захищав мене від стерв'ятника у дворі Фабрики, що ввечері я заявила Нані: виросту і стану його дружиною.

- Значить буду без маски. Багато хто ходить без неї, - кинув Маркус.

- І дуже швидко помирає, - уточнила я, підводячись на ліжку.

Але чого я напругаюся? Ми давно не діти, і слухати мене (як, у принципі, і захищати) Мас явно не

збирається. І взагалі, це його життя, якщо хоче ним ризикувати – вперед, це його особиста справа.

Ми вирости. Я і Мас. Проте життя довкола залишилося без змін. Та ж Фабрика, ті ж стерв'ятники, те ж вугілля... Проте до цього ми йшли поступово.

Упродовж кількох років зменшувалась кількість комах. Спочатку цьому не надали значення, а виноградарі навпаки зраділи. Немає ос і бджіл – чудово, не будуть знищувати врожай. Екологи забили на сполох надто пізно і з'ясування ймовірних причин (розвиток сільського господарства із застосуванням отрутохімікатів для боротьби з комахами-шкідниками чи аномально теплі зими) аж ніяк не допомогло – на Землі зникли комахи-запилювачі. Птахи та вітер не справлялися, і ліси заповнили хвойні дерева, а степи – однорічні рослини. З часом лісів та рослин ставало все менше.

Відсутність комах призвела до нестачі продовольства, а збільшення орних земель, яке

послідувало за цим, – до знищення лісів і залишило цілі поселення без питної води (через масове осушення боліт). Уже тоді гинули люди – через несподівані повені та паводки зникали села й міста, а часті переселення призводили до безробіття, безгрошів'я, і як наслідок, навіть до самогубства.

Намагаючись збільшити кількість врожаю, люди використовували різні способи й методи. Зрештою в одній із найбільших лабораторій, де розробляли пестициди та агрохімікати, відбувся збій, що призвів до виробництва великої кількості неперевіраних препаратів. Після чергової обробки полів постраждали величезні території, загинуло багато людей, а земля зовсім перестала родити...

Тоді я втратила батьків, а Нана, моя сестра, забрала мене подалі від забруднених територій, в одне з небагатьох промислових міст, де все ще намагалися врятувати втрачений потенціал Землі.

Нана працювала на Фабриці. Так ми називали місце, яке чи не єдине давало людям хоч якусь надію. Після екологічної катастрофи на фабриках почали виготовляти добриво для відновлення землі. Але побічні ефекти від цього виготовлення, здавалося, шкодили Землі більше, ніж було користі від добрива. За багато років так і не вдалося виростити хоча б одне дерево. Без них, стабілізаторів температури, Планета перетворилася на пустелю, гарячий котлован, покритий попелом і грязюкою. Повітря стало настільки забрудненим, що навіть вдихати було боляче.

- Мас, без маски не можна. Після Фабрики ми йдемо на терикон. Ти забув?

- Я сьогодні з тобою не йду. У мене справи, - буркнув Маркус.

- А їсти ти що будеш? Чи твої «справи» нас прогодують? Я знаю про справи. Знову будете гасати на треку... Люди там розбиваються насмерть.

На Фабриці нам платили мало, оправдовувались високою метою: ми ж рятуємо Землю. Інакше людство не виживе. Це для майбутнього покоління ми зараз так страждаємо. Просто черговий завиток історії. За нас на трьох Світових війнах помирали, а тепер наша черга...

Я розуміла, чому Мас не хоче йти зі мною. Гоночний день на треку коштував 100 євро, а день на териконі часто був невиправданим – ти міг нічого не відкопати. Та й збути свій «виграш» важко. Перекупники стали обережними, все частіше хочуть бачити документи. Терикони, що не встигли вигоріти, мають до 10% першокласного вугілля, яке загубилось серед породи. А першокласне – значить ліцензоване...

- Я не буду копатися у відходах, як... - Маркус раптом замовк і нахмурився. – Все. Не хочу сперечатися. Я проведу свій вихідний так, як хочу сам! А ти не керуй мною, ти жінка – мусиш бути менша!

- Мас, навіть між подружжям має бути рівноправ'я! І я тобі не дружина, зрештою! – не втрималася я.

- Слава Богу! – докинув він уже в дверях.

Я добре знала, що він хотів сказати. Ця розмова повторювалася неодноразово, просто різними словами. «Копатися у відходах», як його батьки... Після екологічної катастрофи людство шукало різні способи відновлення (рекультивації) Землі і зупинилося на органічному добриві на основі великої кількості бурого вугілля. Воно мало найвищий вміст гумінової кислоти, необхідної сільськогосподарським культурам. І почалося. Повсюдно почали відкриватися фабрики з переробки вугілля, а разом збільшилася і кількість шахт у місцях, де зосереджені основні запаси викопного вугілля. Коли аграрії відзначили покращення структури ґрунту після використання добрива на основі лігніту, працювати на фабриках з переробки стало благородно і почесно. Але зарплати

за таку надважливу роботу чомусь стали мізерними. З одного боку, душу зігрівало почуття власної потрібності для людства, а з іншого, треба було за щось жити.

Єдиним виходом стали терикони – гори породних відвалів, що залишалися після видобутку вугілля. Важко працюючи в шахтах і на фабриках, люди були впевнені у праві власності на побічні продукти безперервного видобутку. Тим більше, величезні утворення конічних відвалів стояли роками нікому не потрібні.

Щодня на оповиті романтичним блакитним серпанком «рукотворні піраміди» підіймалося сотні людей, які руками, без будь-якого захисту, копалися у відходах, намагаючись знайти щось цінне, що можна було б продати чи обміняти. І ніхто не розумів, що отруює сам себе, адже блакитний серпанок не що інше, як викиди шкідливих газів. Люди хворіли й помирали. Коли дійшло до смертей

тих, хто навіть ніколи не підіймався на терикон, керівники фабрик заметушилися. Адже кількість робочих рук почала стрімко зменшуватися. Людей почали масово відселяти подалі від «ядучих пірамід» і роздавати безкоштовні маски, які захищали від випарів. Проте ситуацію це не покращило.

Не розуміючи всієї загрози, яку несли терикони, перші підкорювачі таких «пірамід» часто працювали вночі, про всяк випадок беручи з собою намет та спальний мішок. В одну з таких ночей породний відвал копальні вибухнув, наче вулкан, а розпечені кам'яні брили засипали кілька вулиць довкола і разом розкладені поряд намети, у яких відпочивали люди. Відомості про цю подію засекретили, а Маса, який у ту ніч втратив батьків, прилаштували працювати на Фабрику... Він і так виріс на ній, тому, в принципі, не засмутився. Хоча у плани його батьків входило дати йому освіту і відігнати подалі від

Фабрики, міста, а заразом і від териконів... Проте після аварії це вже не мало ніякого значення.

Коли Нана перевезла мене до міста, одразу влаштувала в садок при Фабриці, де змалку готували майбутніх гірників. Разом із дітьми решти працівників я і провела своє дитинство. У садку, рятуючись від стерв'ятників і пізнаючи всі таємниці глибоких шахт, ми з Масом стали найкращими друзями.

Сьогодні підйом на терикон суворо заборонений, територія обведена колючим дротом і охороняється. Кажуть, щоб не було більше жертв. Проте серед людей ширяться чутки, що насправді там проводять якісь експерименти. Навряд чи задля відновлення землі. Я була впевнена, що більшість териконів зараз простоюють, а влада просто не хоче, щоб люди на них наживалися. Бо чим більше здобудуть грошей, тим менше хотітимуть працювати. Як би там не було, але таємні вилазки на терикони продовжуються. Є багато місць, які все ще не охороняються. Це переважно старі

терикони, що існували до екологічної катастрофи. Окремі з них були колись рекультивовані, але знову перетворилися на мертві гори.

Збираючись на терикон, я думала про Маса і не могла вгамувати приступ паніки, який посилювався щохвилини. Він не вперше пішов на трек. Не вперше намагався заробити грошей для нас. Хай що б він не казав, я знала, що важлива йому. Знала, що він мріє переїхати звідси, знайти краще місце для нас. Де чистіше повітря й вода, де, можливо, хоча б трохи відновили ґрунт. Жити в промисловому місті було нестерпно, мої приступи кашлю посилювалися, голова просто розколювалася.

Через збільшення кількості вуглекислого газу в атмосфері клімат дестабілізувався. Зливи плавно перетікали в тривалі засухи, часті торнадо, несподівані пилові бурі. До цього було неможливо пристосуватися. Але їхати в нікуди, не маючи заощаджень, теж було небезпечно. Люди довкола

страждали, проте впевнено переконували, що краще відоме «погано», ніж ефемерне далеке щастя. Тим більше, ніхто точно не міг сказати, на скільки ж кілометрів рознесла пил з териконів вітрова ерозія...

Роздумуючи над майбутнім, я необережно махнула гребінцем і зачепила свічку на столі. Вона закотилася під комод. Дерев'яний. Світла в кімнаті було мало, я часто запалювала свічку навіть удень. Нахилившись, раптом побачила щось блискуче у кутку, під важким ще бабусиним комодом. Колись він дістався Нані у спадок, а вже вона перевезла його до міста. «Підвіска мами», - подумала я, розглядаючи знахідку. Срібна підвіска була найбільшим маминим скарбом, вона ніколи її не знімала і часто повторювала, що колись вона перейде до мене і буде нашим спасінням. Я думала, що йдеться про родову пам'ять, зв'язок поколінь чи ще там щось... Мабуть, мама була сентиментальна.

Тепер, побачивши підвіску, я раптом зраділа, мабуть, з роками теж стаю сентиментальна. А може, просто сумую за мамою... Звідки взялася підвіска? З комоду? Руками я обережно почала досліджувати дно комоду.

Шершаві тоненькі дошки вгиналися під пальцями. Раптом одна з них просто впала мені на руки, а слідом за нею – тугий мішечок. Розв'язавши його, я не повірила очам. На руку висипався чорнозем. Я ні з чим його не сплутаю, хоча й не бачила ніколи. Нана колись показувала у книжках, в садку вчителька натхненно розповідала, який він на дотик. І ось я тримаю в руках справжній чорнозем, достатньо, щоб виростити хоча б щось. Але що? Якщо всі саджанці, зерна, все, з чого може хоч щось вирости, знаходиться під наглядом і контролем Фабрики... «Мас...» - раптом подумала я. Ганяючи на треку, він спілкується з багатьма, можливо, хтось має саджанці...

Віддавати чорнозем Фабриці і її філіям я не хотіла. Вони стільки років б'ються над тим, щоб відродити землі. За цей час ситуація стала тільки гіршою. Та й чим їм допоможе дрібка землі? Хай навіть першокласної. Ідея виростити щось самій прийшла спонтанно. Мабуть, захвилювалося моє «земельне» коріння – батьки були аграріями у четвертому поколінні. Що зміниться, якщо у мене все вдасться? Не знаю. Але продовжувати працювати на Фабрику і чекати на зміни безглуздо. Ніхто з нас жодного разу не бачив полів, задля яких ми важко працюємо. Мені хотілося конкретнішої мети, адже великі справи починаються з маленьких. І якщо мені все вдасться, це подарує надію людям. Хай це буде одне стебло, але Земля прокинеться. У цьому я була твердо переконана.

Трек знаходився за містом. Уже сама ідея приходити туди була не дуже хорошою. Траса проходила довкола природного озера. Говорили, що мул у ньому радіоактивний з часів екологічної

катастрофи. Проте азарт від перегонів раз на тиждень притягував сюди сотні людей. Глядачі робили ставки, вболівали за своїх фаворитів і просто спілкувалися. Влада знала про трек, але чомусь ставилася до нього поблажливо.

Для Маса перегони були способом позбутися негативних емоцій, вони давали йому відчуття волі і розуміння, що саме він є хазяїном власного життя. Але вони були небезпечними, щотижня на треку хтось розбивався, не справившись з кермуванням, хтось вилітав зі смуги в озеро і потім довго хворів. Ми часто говорили про перегони і те, чим вони можуть закінчитися, але Мас тільки відмахувався.

Підходячи до треку, я зрозуміла, що щось трапилося. Замість традиційних вигуків вболівальників то тут, то там лунали обірвані фрази: «Так...», «Воно й не дивно, що так сталося...» Люди розходилися, понуривши голови. Моє серце шалено забилося: я ніде не бачила Маса, як і його мотоцикла.

Раптом серед юрби з'явився яскраво-рудий чуб. Маркус, широко ступаючи, енергійно розсунув людей і мало не побіг до мене.

- Земля не потрібна їм! Нас залишать тут помирати! – заволав він наді мною.

- Мас, тихше! Ти чого? Що сталося? – намагалася я його заспокоїти, озираючись з острахом довкола.

- Діано, вони створили для себе новий світ, де зелене листя дерев шумить на вітрі, чисте повітря, спів птахів... Розумієш? Де є все, що вони у нас забрали! А Земля – це просто ресурс, який фінансує розвиток того нового світу. Коли він вичерпається, нас залишать тут помирати! Коли вони заберуть все вугілля з надр Планети, просто залишать нас помирати без води, без їжі, без повітря...

- Хто вони, Мас? Який світ? Ти про що? – я ніяк не могла допетрати, про що він каже.

Мас відтягнув мене набік, подалі від юрби.

- Щойно почалися перегони, на трек заїхала вантажівка. У рупори оголосили, що трек і всю територію викупила Фабрика, більше «нелегальних» (за їхніми словами) перегонів не буде, бо на цьому місці відкривають нову вугільну шахту.

- Мас, тут нема покладів вугілля. Ні бурого, ні кам'яного. Всі про це знають. Чому влада це не перевірила.

- Про те, що тут точно нема вугілля, ми знаємо від Нани. Яка працює на Фабриці і яка бачила карти. А решта працівників Фабрики чому мовчать? Дивитися на перегони ходило багато людей. Нащо Фабриці ця територія?

- Хіба що тут планують добувати не вугілля...

- А що можна добувати в час, коли Земля гине і людям нічого їсти? Ну, Діано, ти ж розумна!

- Щось... Це зв'язано з грішми, Мас?

- Діано, це звичайні робітники й гірники зараз виживають. А владі грошей на їжу явно вистачає. Яке

може бути прагнення до збагачення, якщо є нагальніші проблеми: якщо Земля не зародить, можуть загинути всі!

- Отже, не всі...

- Або не тут, Діано! Не тут. А тепер спочатку: наша Земля, місто – це просто ресурс, з якого зараз витягують останнє – копалини, що ще залишилися. При чому роблять це нашими руками! Чому за стільки років з суперорганічним добривом у нас все ще не виросло жодного дерева? Чому ми дихаємо через маску? Харчуємось на териконах? Нас топлять повені, вбиває торнадо?

- Ти думаєш весь цей час влада готувала план втечі з Землі?

- І робила цю втечу якомога комфортнішою, з хорошим запасом корисних копалин... Діано, нам теж треба втікати. Це замкнуте коло... Ми просто безкоштовна робоча сила, яка працює задля ідеї. Але ця ідея ніколи не стане реальністю. Нам треба було

багато років тому думати про себе і повставати проти великих магнатів, бо це їхні фабрики, лабораторії й заводи загубили Планету... Навіть треком нам дозволяли їздити, щоб зберегти його в чистоті. Ми просто безкоштовно доглядали територію, думаючи, що робимо це для себе.

- Мас, я знаю, що робити, - нарешті змогла вставити репліку і я. Але Мас все ще був у своєму світі...

- Куди ми дінемося звідси? У нас нічого немає. Ні грошей, ні їжі... Треба було відкладати. Коли повертається Нана?

- Мас! – крикнула я. – Я знаю, що робити!

Він витріщився на мене. Мабуть, через те, що вперше у житті я не питала у нього нічого, а навпаки намагалася запропонувати свій варіант вирішення проблеми.

- Мас... - зашепотіла я і всипала йому на руку трохи чорнозему. – Ти знаєш, що це?

Рука Маркуса затремтіла. Він пам'ятав чорнозем на дотик. Я знаю, він часто йому снівся...

Де ти це взяла? – обережно спитав він.

- Я знайшла мамин кулон... - почала розповідати і, намагаючись витягти з кишені сімейну реліквію, впустила її.

Ударившись об каміння кулон раптом розколовся надвоє, а з нього випала невелика поліетиленова торбинка. Маркус нахилився – і я не повірила своїм очам. На долоні лежав пророщений жолудь у суміші моху. Жолудь... Майбутній дуб. Здатний відродити нашу землю.

ЕПІЛОГ

Я досі не розумію, як жолудь витримав стільки часу. Мабуть, це було чудо, якого так не вистачало нашій мертвій планеті. Моя сім'я залишила мені все необхідне для щасливого життя, потрібно було тільки уважніше подивитися довкола. І, звичайно ж, попрацювати як слід.

Нана повернулася через два дні після нашої знахідки. Ми провели кілька гарячих днів на териконі. Знову ризикуючи. Але вже втрюх і з чималим запалом. Потім ми поїхали. Я і Мас. Не маючи за спиною нічого. Але маючи у рюкзаку невеликий контейнер. А у ньому – жолудь. Це зараз він без змін і наче неживий. Та ми з Масом знаємо: це природний процес, вся його енергія у цей час спрямована на формування кореневої системи. Він проросте обов'язково, бо міцний, як і всі дуби. І як тільки пустить перші пагони, ми його висадимо у відкритий ґрунт. А доти пошукаємо місце для посадки. Адже це відповідальна справа: ми маємо знайти дім для себе і для дуба, місце, яке ми зцілимо і яке зцілить нас, місце, де ми з дубом заживемо як міцна сім'я, у якій всі піклуються один про одного і оберігають. А зараз тихше. Не будемо відволікати жолудь – йому треба формувати природи ніжні ПАГІНЦІ...